

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЦЕНТР НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання вченої ради
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

від 14 червня 2024 р. № 3

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ департаменту освіти і науки
Рівненської обласної державної
адміністрації

від 20 червня 2024 р. № 154

Навчальна програма з позашкільної освіти
соціально-реабілітаційного напрямку
«Пізнай себе»

1 рік навчання

м. Рівне-2024

Укладач: Лілія ШЕХТЕР, завідувач відділу комунального закладу «Центр національно-патріотичного виховання та позашкільної освіти» Рівненської обласної ради

Рецензенти:

Владислав ПАПУША, доцент кафедри психології та інклюзивної освіти, кандидат психологічних наук Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Валентина БОБРОВСЬКА, методист комунального закладу «Центр національно-патріотичного виховання та позашкільної освіти» Рівненської обласної ради

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Оволодіння суб'єктами навчання знаннями з психології є актуальним і важливим завданням сучасних закладів позашкільної освіти, у тому числі Малої академії наук України. Для покоління, що підростає, розвиток особистісних, пізнавальних, творчих, комунікативних, соціальних та інших компетентностей є запорукою успішної соціалізації і самореалізації в умовах сучасного суспільства, що динамічно змінюються.

Психологія – наука про закономірності розвитку і функціонування психіки як особливої форми життєдіяльності. Об'єктом її вивчення є найскладніша сфера життєдіяльності людини – психіка, складність якої зумовлена тим, що вона є вищим продуктом біологічного та суспільного розвитку живих істот, засобом орієнтування людини у навколишньому світі й регулятором поведінки в умовах середовища.

У повсякденному житті психологічні явища присутні постійно. Отже, кожна людина виконує своєрідну роль психолога, живучи серед людей, набуваючи життєвого досвіду, вибудовуючи моделі поведінки, комунікативні відносини і власну діяльність. Якісно сформований фундамент психологічних знань та вмінь дає особистості змогу організовувати своє життя і відносини з іншими людьми правильно, ефективно, конструктивно, отримуючи якнайбільше задоволення і результатів від процесів життєдіяльності.

Мета навчальної програми – поглиблене вивчення психології, формування компетентностей, необхідних для розвитку психологічної культури особистості й ефективної життєдіяльності.

Основні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: формування загальних знань про психологію, системи наукових психологічних понять для здійснення науково-дослідницької діяльності;
- *практичної*: формування навичок науково-дослідницької, пошукової, діагностичної роботи; оволодіння методами психологічної допомоги; навчання прийомів саморегуляції у стресових ситуаціях, конструктивного повсякденного і

ділового спілкування; розвиток уміння розуміти почуття і мотиви поведінки інших людей;

– *творчої*: оволодіння навичками самоаналізу; формування наукової культури, уміння аналізувати й узагальнювати інформацію для написання наукових тез, статей, науково-дослідницьких робіт; набуття досвіду самостійної роботи; розвиток умінь творчо долати труднощі;

– *соціальної*: сприяння власному самовизначенню; виховання морально-етичного ставлення до особистості, її розвитку, творчості, діяльності; повага гідності і прав людини; формування здатності приймати відповідальні рішення.

Навчальна програма основного рівня передбачає 1 рік навчання:

1 рік навчання – основний рівень – 180 год. на рік, 5 год. на тиждень.

До занять залучають учнів середнього та старшого шкільного віку. Кількість учнів у навчальній групі – 15 осіб.

Зміст навчальної програми реалізується у формі теоретичних і практичних занять. Теоретичну частину навчального матеріалу подають у вигляді інтерактивних лекцій, побудованих на діалоговій основі викладача й учнів із обов'язковим застосуванням наочних мультимедійних засобів навчання. Практичні заняття відбуваються у формі семінарів, бесід, дискусій, шірінгу, виступів із презентаціями, ділових та рольових ігор, дослідницької, проектної роботи тощо. Учні беруть участь у круглих столах, конференціях, лекторіях, зустрічах із науковцями та інших заходах.

За навчальною програмою можливі заняття у групах індивідуального навчання відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 11.08.2004 № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН від 10.12.2008 № 1123).

Програма гуртка «Пізнай себе» складена на основі навчальних програми «Психологія», схваленої для використання в позашкільних навчальних закладах» (лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-137; протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з

питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1)

Навчальна програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення до змісту програми, плануючи свою роботу з огляду на інтереси гуртківців і стан матеріально-технічної бази закладу.

Розподіл годин за темами – орієнтовний. Керівник гуртка виходячи з рівня підготовки дітей може визначити, скільки годин потрібно на опанування тієї чи іншої теми, і внести до навчальної програми відповідні корективи.

Перелік обладнання у навчальній програмі подано як орієнтовний відповідно до можливостей навчального закладу.

Основний рівень, перший рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	1	2
Розділ 1. Природа психіки і предмет психологічної науки	14	14	28
1.1. Вступ до психології: предмет і завдання сучасної психології	2	2	4
1.2. Особливості та можливості психології	2	2	4
1.3. Професія – психолог. Етичний кодекс психолога	2	2	4
1.4. Методологія, принципи та методи психології	2	2	4
1.5. Природа психіки і мозок людини	2	2	4
1.6. Свідомість, підсвідомість, несвідомість	2	2	4
1.7. Розвиток свідомості в онтогенезі та філогенезі	2	2	4
Розділ 2. Особистість у вимірах психологічної науки	6	6	12

2.1. Індивід, людина, особистість, індивідуальність. Розвиток та виховання особистості	2	2	4
2.2. Теорії особистості. «Я-концепція» особистості. Розвиток позитивної «Я-концепції» особистості	2	2	4
2.3. Самооцінка, її види. Фактори впливу на становлення самооцінки	2	2	4
Розділ 3. Психічні пізнавальні процеси	12	12	24
3.1. Відчуття та сприймання – активні процеси пошуку та обробки інформації	2	2	4
3.2. Увага. Розвиток уваги та спостережливості	2	2	4

3.3. Пам'ять як психічний процес. Шляхи розвитку пам'яті. Ейдетика	2	2	4
3.4. Процес мислення та розуміння. Форми та операції мислення. Види й типи мислення	2	2	4
3.5. Природа уяви, її функції, творча уява	2	2	4
3.6. Мислення та інтелект. Фактори розвитку інтелекту	2	2	4
Розділ 4. Біопсихічна та соціопсихічна підструктури особистості	6	6	12
4.1. Темперамент людини. Індивідуальний підхід до людей різного типу темпераменту	2	2	4
4.2. Характер людини. Формування характеру. Зв'язок темпераменту з характером та стилем діяльності людини	2	2	4
4.3. Акцентуації характеру	2	2	4
Розділ 5. Чуттєвий світ людини та волюва активність	10	10	20

5.1. Емоції і почуття. Роль і функції емоцій у керуванні поведінкою та діяльністю людини	2	2	4
5.2. Емоційні стани людини	2	2	4
5.3. Стрес: причини, симптоми, фази.	2	2	4

5.4. Синдром «емоційне вигорання»	2	2	4
5.5. Воля як вища психічна функція. Вольові властивості людини	2	2	4
Розділ 6. Основи науково-дослідницької роботи	24	48	72
6.1. Поняття про науку та науково-дослідницьку діяльність	2	2	4
6.2. Поняття про наукове дослідження	2	4	6
6.3. Вибір теми дослідження	2	4	6
6.4. Поняття творчості та її роль у науково-дослідницькій роботі	2	2	4
6.5. Розробка гіпотези дослідження	2	4	6
6.6. Основні засади роботи з науковою інформацією	2	6	8
6.7. Основні поняття методології наукового пізнання	2	4	6
6.8. Проведення дослідження	4	6	10
6.9. Основи інтелектуальної власності і патентування	2	2	4
6.10. Написання й оформлення науково-дослідницької роботи	2	8	10
6.11. Представлення і захист науково-дослідницької роботи	2	6	8
Розділ 7. Освітньо-презентаційна діяльність	4	4	8
Підсумок	4	–	4
Разом	80	100	180

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки у навчальному закладі, кабінеті. Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Мета і завдання гуртка. Організаційні питання. Організація робочого місця.

Практична частина. Знайомство з учасниками гуртка. Вправи на знайомство (робота в парах). Обговорення плану гуртка з психології. Обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції психології. Дискусії на теми: «Чим для мене цікава психологічна галузь», «Чому я хочу займатися науково-дослідницькою роботою».

Розділ 1. Природа психіки і предмет психологічної науки (28 год.)

1.1. Вступ до психології: предмет і завдання сучасної психології (4 год)

Теоретична частина. Поняття про психологію як науку. Об'єкт, предмет і структура психології. Фундаментальні та прикладні галузі психології.

Практична частина. Ділова гра «Початок робочого дня в організації» або «Виконання термінового завдання в організації», спрямована на формування вміння орієнтуватися в соціально-психологічних ситуаціях. Бесіда на тему «Що може і мусить знати людина про себе та інших». Організація ведення учнями психологічного словника.

1.2. Особливості та можливості психології (4 год.)

Теоретична частина. Місце психології в системі наук про людину. Переваги людини, яка знається на психології. Основні психологічні поняття, прояви психіки. Наукова та життєва психологія.

Практична частина. Розв'язання ситуативних завдань. Створення презентації «Сучасна психологія в особистостях».

1.3. Професія – психолог. Етичний кодекс психолога (4 год.)

Теоретична частина. Місце професії психолога у системі професій. Мета і

завдання роботи психолога. Різниця між професіями психолога, психіатра, психотерапевта. Етичний кодекс психолога. Основні положення етичного кодексу психолога.

Практична частина. Аналіз професіограми психолога. Розв'язання ситуативних вправ. Моделювання поведінки психолога у нестандартних ситуаціях.

1.4. Методологія, принципи та методи психології (4 год.)

Теоретична частина. Поняття «метод» у психології. Загальні питання побудови психологічних досліджень (етапи, принципи дослідження). Класифікація методів психології: організаційні, емпіричні, інтерпретаційні. Спостереження, експеримент, тест, бесіда, інтерв'ю, аналіз продуктів діяльності, соціометрія.

Практична частина. Складання «правил тестування». Соціометричне дослідження у групі.

1.5. Природа психіки і мозок людини (4 год.)

Теоретична частина. Функціонування центральної нервової системи. Мозок, людська психіка і психічне в єдності світу. Активність психіки. Психічна норма, нормативні відхилення та аномалії психічного розвитку.

Практична частина. Бесіда «Механізми відображальної діяльності на різних стадіях розвитку психіки». Розв'язання психологічних завдань.

1.6. Свідомість, підсвідомість, несвідомість (4 год.)

Теоретична частина. Свідомість як вища форма розвитку психіки (функції, структура, розвиток свідомості). Самосвідомість людини. Співвідношення між свідомим і несвідомим. Сновидіння як прояв несвідомого. Патологічні стани свідомості (вплив нікотину, кокаїну, амфетамінів, наркотиків, нейродепресантів тощо).

Практична частина. Дебати «Що є спільного й відмінного між психікою людини і тварини». Створення презентації «Сон людини: фази, «віщі сни», патологічні прояви сну».

1.7. Розвиток свідомості в онтогенезі та філогенезі (4 год.)

Теоретична частина. Розвиток свідомості в онтогенезі. Виникнення свідомості у процесі трудової діяльності та її суспільно-історична природа.

Практична частина. Розв'язання психологічних завдань. Аналіз суджень видатних вчених про фізіологічні механізми психіки. Визначення властивостей нервової системи за психомоторними показниками (теппінг-тест).

Розділ 2. Особистість у вимірах психологічної науки (12 год.)

2.1. Індивід, людина, особистість, індивідуальність. Розвиток та виховання особистості (4 год.)

Теоретична частина. Індивід, людина, особистість, індивідуальність. Основні психологічні підходи до визначення сутності особистості. Психологічна структура особистості. Формування, розвиток і виховання особистості.

Практична частина. Вправи на визначення типового й індивідуального у структурі особистості. Складання опорних схем для запам'ятовування.

2.2. Теорії особистості. «Я-концепція» особистості. Розвиток позитивної «Я-концепції» особистості (4 год.)

Теоретична частина. Особистість у психоаналізі, трансперсональній психології, біхевіоризмі. Особистість у когнітивній та гуманістичній психології. Особистість у радянській та українській психології. Поняття «Я- концепція». Позитивна й негативна «Я-концепція» особистості. Фактори розвитку позитивної і негативної «Я-концепції» особистості.

Практична частина. Гра «Таємна сила куба» (автор А. Готтліб) або моделювання проективного малюнка: «Я-реальне» та «Я-ідеальне». Прес-конференція «Наукові підходи до пояснення феномену особистості». Складання плану самодослідження.

2.3. Самооцінка, її види. Фактори впливу на становлення самооцінки (4 год.)

Теоретична частина. Поняття про самооцінку. Види самооцінки. Рівень домагань особистості. Психологічний захист особистості. Основні властивості

особистості. Права людини, які сприяють формуванню впевненості у собі.

Практична частина. Діагностика самооцінки за методикою Дембо – Рубінштейна. Визначення рівня домагань особистості за допомогою моторної проби Шварцландера. Методика «Самооцінка та враження інших осіб». Розроблення рекомендацій щодо розвитку і становлення власної самооцінки.

Розділ 3. Психічні пізнавальні процеси (24 год.)

3.1. Відчуття та сприймання – активні процеси пошуку та обробки інформації (4 год.)

Теоретична частина. Поняття про відчуття і сприймання. Види і властивості відчуттів і сприймання. Класифікація й різновиди відчуттів. Основні властивості відчуттів. Відчуття і діяльність. Різновиди сприймання. Властивості сприймання.

Практична частина. Діагностика особливостей сприймання (методика «Визначення домінувального типу сприймання за роботою провідних аналізаторів»). Розв'язання психологічних завдань.

3.2. Увага. Розвиток уваги та спостережливості (4 год.)

Теоретична частина. Поняття уваги. Види уваги (мимовільна, довільна та післядовільна). Властивості уваги (стійкість, розподіл, зосередженість, обсяг). Розвиток уваги.

Практична частина. Діагностика особливостей уваги (тест «Розподіл і переключення уваги»). Визначення стійкості уваги за допомогою коректурних таблиць Бурдона. Тренінгові вправи на розвиток спостережливості та уваги. Складання пам'ятки «Як бути уважним».

3.3. Пам'ять як психічний процес. Шляхи розвитку пам'яті. Ейдетика (4 год.)

Теоретична частина. Пам'ять як один із найважливіших пізнавальних процесів. Види пам'яті: образна, словесно-логічна, емоційна, рухова, оперативна, короткочасна, довготривала. Теорії пам'яті. Фізіологічні основи запам'ятовування і забування. Різновиди мнемотехніки (народна, класична, педагогічна, циркова (естрадна), спортивна, сучасна). Ейдетика – методика розвитку образної пам'яті.

Прийоми ейдетики.

Практична частина. Діагностика розвиненості пам'яті. Розроблення рекомендацій щодо розвитку пам'яті (ключові слова: образна пам'ять, логічна пам'ять, чергування видів роботи, контроль запам'ятовування, установка на запам'ятовування, механічна та смислова пам'ять, правильне повторення). Вправи на оволодіння сучасними методами психотехніки: прийом символізації, прийом яскравих подій, «Ланцюжок», «Матрьошка», метод Цицерона, Літерно-цифровий код (ЛЦК). Вивчення віршів за допомогою ейдетичних прийомів.

3.4. Процес мислення та розуміння. Форми та операції мислення. Види й типи мислення (4 год.)

Теоретична частина. Поняття мислення. Теорії мислення. Класифікація видів мислення. Форми та операції мислення. Мислення як діяльність. Процес розв'язання задач.

Практична частина. Розроблення методичних рекомендацій учням щодо розвитку самостійності мислення (ключові слова: вимоги до розв'язання задачі, варіанти розв'язання, аналіз розв'язання, ігрові ситуації). Діагностика розвиненості мислення. Розв'язання практичного завдання за «схемою розв'язання мисленнєвих задач».

3.5. Природа уяви, її функції, творча уява (4 год.)

Теоретична частина. Природа уяви, її функції, творча уява. Розвиток уяви у дітей та її індивідуальні особливості.

Практична частина. Аналіз суджень видатних вчених про уяву. Діагностика розвиненості творчої уяви, визначення ступеня стереотипності уяви. Оволодіння прийомами розвитку уяви. Створення креативних образів.

3.6. Мислення та інтелект. Фактори розвитку інтелекту (4 год.)

Теоретична частина. Поняття інтелекту. Структура інтелекту. Вербальний та невербальний інтелект. Теорії інтелекту. Способи вимірювання інтелекту. Фактори інтелектуального розвитку.

Практична частина. Діагностика невербального інтелекту за матрицями Равена. Вправи на оволодіння вмінням оформлювати протокол діагностичного

дослідження. Проведення розвивальних ігор: «Танграм», «Домалюємо фігуру».

Розділ 4. Біопсихічна та соціопсихічна підструктури особистості (12 год.)

4.1. Темперамент людини. Індивідуальний підхід до людей різного типу темпераменту (4 год.)

Теоретична частина. Поняття про темперамент. Психологічна характеристика типів темпераменту. Роль темпераменту в діяльності. Тип темпераменту і навчальна й трудова діяльність. Протипоказання у трудовій діяльності залежно від типу темпераменту.

Практична частина. Діагностика типу темпераменту за опитувальником Г. Айзенка. Оформлення протоколу і результатів діагностичного дослідження. Модерація «Індивідуальний підхід до людей різного типу темпераменту» через розроблення порад і рекомендацій.

4.2. Характер людини. Формування характеру. Зв'язок темпераменту з характером та стилем діяльності людини (4 год.)

Теоретична частина. Загальне поняття про характер і його природу.

Формування і структура характеру. Вчинок і формування характеру. Досвід.

Практична частина. Діагностика основних характерологічних тенденцій особистості (за методикою Дж. Лірі). Методика самопізнання «Дослідження особистості за допомогою психометричного тесту».

4.3. Акцентуації характеру (4 год.)

Теоретична частина. Типологія характеру: конституційна (Е. Кречмер, У. Шелдон), соціальна (Е. Фромм). Акцентуації характеру. Типи акцентуацій (К. Леонгард).

Практична частина. Діагностика акцентуації характеру (методика дослідження Г. Шмішека). Оформлення протоколу дослідження та рекомендацій. Розроблення засобів психолого-педагогічного впливу на учнів із певним типом акцентуації характеру.

Розділ 5. Чуттєвий світ людини та вольова активність (20 год.)

5.1. Емоції і почуття. Роль і функції емоцій у керуванні поведінкою та діяльністю людини (4 год.)

Теоретична частина. Поняття «емоції» та «почуття». Теорії емоцій. Роль почуттів та емоцій у житті людини. Види емоцій. Зв'язок емоцій із психічними процесами. Форми переживання почуттів.

Практична частина. Розв'язання ситуативних завдань. Диференціація емоцій від почуттів. Робота з «Екраном емоцій». Виконання вправ: «Контакт масок», «Крокодил», «Список емоцій».

5.2. Емоційні стани людини (4 год.)

Теоретична частина. Настрій. Афект. Дістрес. Фрустрація. Агресивність.

Практична частина. Розроблення методичних рекомендацій для учнів щодо розвитку навичок саморегуляції та самовиховання (ключові слова: саморегуляція, завдання самовиховання, критерії успішності, «аутогенне тренування», уникання і пильність, переоцінка).

5.3. Стрес: причини, симптоми, фази. Стресменеджмент (4 год.)

Теоретична частина. Теорія стресу. Поняття й ознаки стресу. Фази і компоненти стресу. Характеристика стресорів. Ступені стресу. Комплексні та неефективні способи подолання стресу. Активний вплив на проблему.

Практична частина. Розв'язання ситуативних завдань. Діагностика стресостійкості (тест на самооцінку стресостійкості особистості). Мозковий штурм «Як подолати стрес». Розроблення рекомендацій.

5.4. Синдром «емоційне вигорання» (4 год.)

Теоретична частина. Поняття про «емоційне вигорання». Симптоми, з яких складається синдром професійного вигорання. Фактори, які впливають на вигорання. Три стадії прояву вигорання. Профілактика і подолання емоційного вигорання.

Практична частина. Експрес-дослідження рівня «емоційного вигорання» (методика В. Бойко). Виконання вправ: «Баланс реальний і бажаний»,

«Самодіагностика ознак вигорання», «Мотиваційна складова у навчальній і професійній діяльності». Робота із трансформацією емоцій засобами

арт-терапії.

5.5. Воля як вища психічна функція. Вольові властивості людини (4 год.)

Теоретична частина. Поняття «волі». Критерії визначення волі. Механізм вольової дії. Самовиховання волі.

Практична частина. Моделювання проблемних ситуацій. Мозковий штурм «Чи є тотожними поняття вольове зусилля та вольовий вчинок». Створення презентації «Ознаки волі у людини. Свобода волі».

Розділ 6. Основи науково-дослідницької роботи (72 год.)

6.1. Поняття про науку та науково-дослідницьку діяльність (4 год.)

Теоретична частина. Завдання і мета науки, її основні функції. Зв'язок науки з іншими сферами діяльності людини. Розвиток науки в Україні. Особливості наукового пізнання. Норми та ідеали наукового пізнання. Доказовість, точність, об'єктивність як основні характеристики наукового пізнання. Проблема обґрунтування наукового пізнання. Проблеми істинності наукового пізнання.

Практична частина. Оприлюднення інформації про науковців у різних галузях. Зустрічі з науковцями.

6.2. Поняття про наукове дослідження (6 год.)

Теоретична частина. Наукове дослідження як форма існування і розвитку науки. Особливості учнівської науково-дослідницької діяльності. Відмінності учнівського дослідження і наукового дослідження. Типи учнівських робіт (реферативні, описові, пошукові, експериментальні тощо). Види дослідницьких наукових робіт: реферат, навчально-дослідницька, науково-дослідницька робота учня, курсова, дипломна, дисертація. Форми представлення наукового дослідження: наукова стаття, звіт, аналітичний огляд, доповідь під час наукової конференції (усна або стендова), тези, автореферат, монографія, підручник, навчальний посібник. Форми аналізу наукових робіт: анотація, відгук, рецензія. Відомості про загальну схему наукового дослідження. Постановка проблеми.

Вибір теми дослідження. Обґрунтування актуальності науково-дослідницької роботи. Мета і завдання дослідження. Об'єкт і предмет дослідження. Вибір методу. Пошук можливих розв'язків проблеми. Формулювання гіпотези. Написання плану дослідження. Вивчення літературних джерел. Проведення дослідження. Аналіз, оброблення, систематизація матеріалу. Інтерпретація результатів. Формулювання висновків та узагальнень. Написання й оформлення тексту науково-дослідницької роботи. Підготовка до захисту: написання доповіді, підготовка презентації.

Практична частина. Формулювання основних етапів науково-дослідницької роботи, визначення об'єкта, предмета і завдання дослідження на прикладі наукової статті за профільним напрямом. Ознайомлення із загальною структурою наукових робіт учнів минулих років.

6.3. Вибір теми дослідження (6 год.)

Теоретична частина. Напрямок наукового дослідження. Основні вимоги до тематики дослідження учня. Постановка проблеми як початкова ланка науково-дослідницької роботи. Пошук проблеми за допомогою постановки запитань. Занурення у проблему. Тема дослідження. Вимоги до теми роботи. Актуальність дослідження – зв'язок проблеми дослідження з наявним станом наукового пізнання. Мета і завдання дослідження. План дослідження.

Практична частина. Ознайомлення зі списком запропонованих тематик науково-дослідницьких робіт. Постановка проблеми науково-дослідницької роботи:

- а) окреслення області реальності, що досліджується, та вибір напрямку дослідження;
- б) з'ясування, що вивчено стосовно цього аспекту реальності;
- в) визначення аспектів, які недостатньо досліджені.

Формулювання теми науково-дослідницької роботи. Обговорення проблеми і теми з науковим керівником. Мета і завдання дослідження. Формулювання актуальності теми роботи. Складання початкового плану дослідження.

6.4. Поняття творчості та її роль у науково-дослідницькій роботі (4

год.)

Теоретична частина. Підходи до визначення поняття «творчість». Творчість і мислення. Творчість та уява. Творчість і пізнання. Творчість та інтуїція. Творчість у науковому пізнанні. Творчість у науці та мистецтві: спільне й відмінне. Взаємозв'язок інтуїтивного і свідомого у науковому пізнанні. Наукове дослідження як творчий процес. Ситуація виникнення нового знання. Нове як результат старого.

Практична частина. Застосування творчих підходів у роботі над задумом власної дослідницької роботи. Тренінг «Як знайти ідею».

6.5. Розробка гіпотези дослідження (6 год.)

Теоретична частина. Роль гіпотези у науково-дослідницькій роботі. Гіпотеза як форма творчого мислення у науковому дослідженні. Структура гіпотези. Висунення різноманітних гіпотез. Від гіпотези до теорії. Критерії перевірки гіпотез.

Практична частина. Висунення гіпотез до розв'язку поставленої проблеми. Порівняння різноманітних висунутих гіпотез. Розроблення плану перевірки гіпотези. Початок роботи над дослідженням за планом. Робота над задумом дослідження.

6.6. Основні засади роботи з науковою інформацією (8 год.)

Теоретична частина. Поняття інформації. Раціональна організація інформаційного пошуку. Види інформаційних ресурсів і правила роботи з ними. Пошукові ресурси Інтернету. Використання комп'ютерних технологій для зберігання і систематизації інформаційних джерел. Загальні принципи роботи з навчальною та науковою літературою. Психологічна підготовка до читання. Правила, мета і способи читання. Умови раціонального прочитання. Робота зі змістом, анотацією, передмовою і післямовою. Техніка швидкого читання на допомогу засвоєнню матеріалу і роботі з літературою. Специфіка читання наукових текстів: правила цитування і конспектування матеріалу. Оформлення посилань у тексті. Види роботи з текстом: план, конспект, тези, анотація, реферат. Науковий етикет і плагіат. Як уникнути плагіату під час роботи з літературою.

Правила роботи в бібліотеці. Робота з каталогами. Два види каталогів: алфавітний і систематичний. Комп'ютерні каталоги бібліотек. Створення бібліографії. Бібліографічний опис книжки. Систематизація наукової інформації. Створення власної картотеки. Опис книжки на картках.

Практична частина. Вправи на роботу з текстом. Написання анотації на статтю. Складання тез до роботи. Написання відгуку і рецензії на наукову статтю, книжку. Робота в бібліотеці. Ознайомлення з прикладами оформлення бібліографії у наукових статтях і наукових виданнях. Розроблення плану читання наукової літератури за обраною темою дослідження. Формування огляду джерел за тематикою роботи. Оформлення списку джерел. Складання термінологічного словника власного дослідження.

6.7. Основні поняття методології наукового пізнання (6 год.)

Теоретична частина. Поняття методології наукового дослідження. Основні методи наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні пізнання. Основні методи емпіричного рівня пізнання – спостереження, експеримент. Організація і проведення спостереження. Організація і проведення експерименту. Факт як форма знання. Теоретичний рівень пізнання. Структура і функція наукової теорії. Науковий закон як ключовий елемент теорії. Методи теоретичного пізнання – абстрагування, ідеалізація, формалізація, моделювання. Аналіз і синтез. Порівняння. Аналогія. Поняття моделі в науці. Моделювання як метод наукового дослідження.

Практична частина. Пошук методів дослідження для проведення власної науково-дослідницької роботи. Відмінності між експериментом і спостереженням. Вправи на застосування методів теоретичного пізнання до вирішення проблеми дослідження.

6.8. Проведення дослідження (10 год.)

Теоретична частина. Підготовка і проведення дослідження. Оброблення і представлення результатів дослідження: графічне і табличне. Пакети прикладних програм для проведення наукового дослідження й оброблення його результатів. Поняття похибки наукового дослідження. Методи обчислення похибок.

Практична частина. Складання плану експерименту або дослідження. Проведення дослідження (експерименту, спостереження). Опис ходу дослідження. Представлення наукових результатів у різноманітному вигляді: таблиці, графіки, діаграми. Використання програм Excel, Origin для представлення наукових результатів. Обчислення похибок дослідження.

6.9. Основи інтелектуальної власності і патентування (4 год.)

Теоретична частина. Поняття інтелектуальної власності. Види інтелектуальної власності. Результати наукової, творчої діяльності як об'єкти правовідносин у сфері інтелектуальної власності. Закони України щодо захисту інтелектуальної власності, нормативні акти, законодавче регулювання винахідницької діяльності. Авторське право. Авторські права в мережі Інтернет. Основні засоби захисту авторських прав. Поняття патенту. Поняття винаходу і його критерії. Об'єкти винаходу: продукт, спосіб, корисні моделі. Поняття формули винаходу. Порядок отримання патенту в Україні.

Практична частина. Вивчення нормативних документів і законів щодо захисту інтелектуальної власності в Україні. Відпрацювання практичних навичок з оформлення необхідної документації у контексті тематики роботи.

6.10. Написання й оформлення науково-дослідницької роботи (10 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з вимогами до оформлення науково-дослідницької роботи. Загальні правила оформлення тексту. Структура роботи: титульний аркуш, зміст, перелік умовних позначень і скорочень, вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури, додатки (за потреби). План викладення дослідження. Підготовка чернетки як початковий етап написання науково-дослідницької роботи. виправлення чернетки. Науковий стиль викладення матеріалу. Структурування і подання думок. Критичне мислення. Побудова аргументації під час написання тексту, пошук аргументів. Формулювання висновків та узагальнень з проведеної роботи.

Практична частина. Ознайомлення з прикладами оформлення науково-дослідницьких робіт учнів минулих років. Тренінг з побудови аргументації у тексті роботи. Відпрацювання логіки побудови тексту роботи. Написання вступу і

висновків, їх специфіка. Написання й виправлення чернетки науково-дослідницької роботи.

6.11. Представлення і захист науково-дослідницької роботи (8 год.)

Теоретична частина. Вимоги до доповіді. Структура доповіді. Поради промовцеві. Методи викладення матеріалу. Правила складання й оформлення презентацій. Використання різноманітних комп'ютерних програм для підготовки презентацій. Ораторське мистецтво. Загальні правила ведення дискусії. Мистецтво ставити запитання. Мистецтво відповідати на запитання.

Практична частина. Підготовка доповіді та презентації за результатами науково-дослідницької роботи. Рольова гра «Захист науково-дослідницької роботи» за планом: виступ із доповіддю, постановка запитань до неї, відповіді на запитання, виступи опонентів. розподіл ролей між вихованцями («доповідач», «опонент», «керівник», «критик»). Аналіз результатів проведеної гри.

Розділ 7. Освітньо-презентаційна діяльність (8 год.)

Теоретична частина. Зустрічі з науковцями. Екскурсії до психологічних центрів. Наукові читання, лекторії.

Практична частина. Оформлення звітів, створення мультимедійних презентацій за набутими знаннями, отриманими враженнями тощо. Участь у конференціях, конкурсах, олімпіадах, виставках, тренінгах.

Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Узагальнення роботи за навчальний рік.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати і розуміти:

- правила техніки безпеки і безпеки життєдіяльності; правила поведінки у навчальному закладі, кабінеті; правила санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;

- суть предмета психологічної науки; основні психологічні поняття;
- особливості природи психіки;
- особливості свідомості, підсвідомості, несвідомості;
- співвідношення понять: індивід, людина, особистість, індивідуальність;
- теорії особистості;
- фактори розвитку позитивної та негативної «Я-концепції» особистості;
- основні властивості особистості;
- види і властивості психічних пізнавальних процесів;
- підходи до розуміння сутності обдарованості, зміст і структуру обдарованості;
- види здібностей та їх характеристику;
- суть понять «темперамент» і «характер», їх природу;
- основи психології діяльності;
- ієрархію потреб;
- суть понять «емоції» та «почуття», їх види, зв'язок із психічними процесами та роль у житті людини;
- поняття проблеми, мети, об'єкта, предмета і завдання наукового дослідження;
- правила й етапи організації учнівської науково-дослідницької діяльності;
- поняття творчості й основні методи творчої активності;
- основні методи наукового дослідження – спостереження, експеримент, аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація, формалізація, моделювання;
- основні форми наукового пізнання: теорія, факт, гіпотеза, проблема;
- основні принципи роботи з науковою інформацією;
- основні види наукових робіт: стаття, тези, анотація, реферат;
- поняття про авторські права та інтелектуальну власність;
- правила оформлення науково-дослідницької роботи і тез до неї;
- принципи презентації результатів науково-дослідницької діяльності.

Учні мають уміти і застосовувати:

- дотримувати правил техніки безпеки і безпеки життєдіяльності; правил поведінки у навчальному закладі, кабінеті; правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- користуватися психологічними поняттями;
- орієнтуватися в соціально-психологічних ситуаціях;
- моделювати поведінку психолога у нестандартних ситуаціях;
- проводити соціометричні дослідження в групі;
- розв'язувати психологічні завдання;
- знаходити обґрунтовані рішення у проблемних ситуаціях;
- розрізняти типове та індивідуальне у структурі особистості;
- схематизувати теоретичні знання у презентації;
- складати опорні схеми для запам'ятовування;
- складати план самодослідження;
- діагностувати самооцінку, психічні пізнавальні процеси, темперамент тощо;
- оформлювати протоколи і результати діагностичних досліджень;
- розробляти рекомендації щодо розвитку і становлення власної самооцінки;
- виконувати творчі завдання;
- виокремлювати проблему, обґрунтовувати актуальність, визначати об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження;
- складати індивідуальний план роботи;
- обирати й застосовувати методи дослідження відповідно до поставленої мети;
- знаходити інформацію для розв'язання виявленої проблеми;
- працювати в бібліотеках та інтернет-мережі з різними інформаційними ресурсами, правильно цитувати і конспектувати джерела, оформлювати бібліографічні посилання;
- порівнювати джерела різних видів з однієї проблеми;
- використовувати інформацію із джерел для доведення якогось факту, точки

зору, власної думки;

- систематизувати матеріал, складати схеми і таблиці;
- складати тези наукової роботи;
- викладати й оформлювати результати науково-дослідницької роботи.

Учні мають набути досвіду:

- ефективно застосовувати психологічні знання з метою саморозвитку;
- використовувати психологічні знання у поведінці та взаємовідносинах;
- удосконалювати комунікативну компетентність, розвивати комунікативний потенціал;
- адекватно формувати самооцінку;
- вибирати правильний напрям розвитку власних здібностей, талантів;
- формувати стійкі мотиви у контексті провадження різних видів діяльності;
- контролювати власні емоційно-вольові стани і керувати ними;
- розуміти психічні стани оточуючих, адекватно реагувати на різні моделі поведінки;
- організовувати учнівську науково-дослідницьку роботу;
- проводити наукові дослідження у сфері психології, дотримувати вимог до такого виду робіт;
- розв'язувати практичні завдання за допомогою психологічних знань;
- працювати з каталогами бібліотек, науково-бібліографічними інтернет-ресурсами;
- аналізувати, систематизувати, узагальнювати інформацію;
- створювати мультимедійні презентації;
- публічно захищати власну позицію, наукові напрацювання;
- брати активну участь у конференціях, конкурсах, тематичних заходах тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітюк Н. Р. Психологія конфлікту в таблицях і схемах / Н. Р. Вітюк. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014. 172 с.
2. Волкова Т. Н. Творчі ігри, завдання і тести для розвитку пам'яті та уваги / Т. Н. Волкова. Донецьк : БАО, 2007. 240 с.
3. Дементьєва К. Г. Психологія обдарованої людини : Метод. рекомендації з організації самостійної роботи студентів психологів / Капітолина Георгіївна Дементьєва. К. : КНТ, 2015. 50 с.
4. Етика ділового спілкування : Навч. посіб. / В. Воронкова, А. Беліченко, В. Мельник, М. Ажажа. Львів : Магнолія, 2006, 2009. 312 с.
5. Загальна психологія / ред. С. Д. Максименка. Вінниця : Нова книга, 2004. 704 с.
6. Загальна психологія : практикум. Навч. посіб. / В. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук. К. : Каравела, 2011. 280 с.
7. Заняття психолога з підлітками / упоряд. Т. Гончаренко. К. : Вид. дім «Шкільний світ», 2006. 120 с.